Zbiór Orzeczeń

POSTANOWIENIE TRYBUNAŁU (trzecia izba)

z dnia 12 lipca 2012 r.*

Odesłanie prejudycjalne — Artykuł 92 ust. 1 regulaminu postępowania — Powództwo wytoczone przez ofiary zbrodni przeciwko państwu członkowskiemu ponoszącemu odpowiedzialność za działania podejmowane przez jego służby zbrojne podczas wojny — Karta praw podstawowych Unii Europejskiej — Oczywisty brak właściwości Trybunału

W sprawie C-466/11

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Tribunale ordinario di Brescia (Włochy) postanowieniem z dnia 25 lipca 2011 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 9 września 2011 r., w postępowaniu:

Gennaro Currà i in.

przeciwko

Bundesrepublik Deutschland,

przy udziale:

Repubblica italiana,

TRYBUNAŁ (trzecia izba),

w składzie: K. Lenaerts, prezes izby, J. Malenovský (sprawozdawca), E. Juhász, T. von Danwitz i D. Šváby, sędziowie,

rzecznik generalny: E. Sharpston,

sekretarz: A. Calot Escobar,

po wysłuchaniu rzecznika generalnego,

wydaje następujące

Postanowienie

1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni traktatu UE i traktatu FUE, a także art. 17, 47 i 52 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej (zwanej dalej „kartą”).

* Język postępowania: włoski.

2 Wniosek ten został złożony w ramach sporu pomiędzy obywatelami włoskimi a Bundesrepublik Deutschland (Republiką Federalną Niemiec) w przedmiocie żądań tych obywateli dotyczących naprawienia szkody, którą ponieśli w wyniku ich deportacji podczas drugiej wojny światowej lub deportacji osób, w odniesieniu do których są następcami prawnymi.

Ramy prawne

3 Zgodnie z art. 28 Konwencji wiedeńskiej o prawie traktatów z dnia 23 maja 1969 r.:

„Jeżeli odmienny zamiar nie wynika z traktatu ani nie jest ustalony w inny sposób, jego postanowienia nie wiążą strony w odniesieniu do żadnej czynności lub zdarzenia, które miały miejsce, ani w odniesieniu do żadnej sytuacji, która przestała istnieć przed dniem wejścia w życie traktatu w stosunku do tej strony".

Postępowanie przed sądem krajowym i pytania prejudycjalne

4 W wyroku z dnia 6 listopada 2003 r. w sprawie Ferrini, opublikowanym w dniu 11 marca 2004 r., Corte suprema di cassazione orzekł, że obywatel włoski może wytoczyć przed sądem włoskim powództwo przeciwko Bundesrepublik Deutschland o naprawienie szkody, którą poniósł w wyniku swojej deportacji, ponieważ mając na uwadze wagę przestępstw popełnionych wobec takiego obywatela, Bundesrepublik Deutschland nie może skorzystać z immunitetu jurysdykcyjnego przysługującego jej na podstawie prawa międzynarodowego.

5 Po wydaniu tego wyroku skarżący w postępowaniu przed sądem krajowym wnieśli powództwa do Tribunale ordinario di Brescia w celu zasądzenia od Bundesrepublik Deutschland należytego zadośćuczynienia za pracę przymusową i deportację, tudzież deportację ich poprzedników prawnych.

6 W dniu 23 grudnia 2008 r. Bundesrepublik Deutschland wniosła skargę do Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości przeciwko Repubblica italiana z tego powodu, że ta ostatnia nie przestrzega immunitetu jurysdykcyjnego państw, stanowiącego zasadę prawa międzynarodowego.

7 W oczekiwaniu na wyrok Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości Repubblica italiana przyjęła ustawę nr 98/2010 z dnia 23 czerwca 2010 r. (GURI nr 147 z dnia 26 czerwca 2010 r.) zawierającą pilne przepisy dotyczące immunitetu państw obcych przed sądami włoskimi oraz wyłaniania organizacji reprezentujących Włochów za granicą, którą to ustawą zawieszono wykonanie orzeczeń zasądzających wydanych w odniesieniu do Bundesrepublik Deutschland, a środek ten miał wygasnąć z chwilą publikacji wyroku Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości.

8 Mając na uwadze międzynarodowy kontekst i przyjęcie wspomnianej ustawy oraz uważając, że sądy niemieckie i włoskie zignorowały przepisy prawa międzynarodowego, gwarantujące obywatelom włoskim korzystanie z ich praw, a w szczególności art. 17 i 47 karty, skarżący w postępowaniu przed sądem krajowym poprosili Tribunale ordinario di Brescia o zwrócenie się do Trybunału Sprawiedliwości.

9 Bundesrepublik Deutschland uważa, że w oparciu o prawo międzynarodowe przysługuje jej immunitet jurysdykcyjny, który został uznany przez wiele państw członkowskich, w wielu wyrokach Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, a także w Konwencji Narodów Zjednoczonych o immunitecie jurysdykcyjnym państw i ich własności, przyjętej przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w dniu 2 grudnia 2004 r. Dodaje ona, że powództwo jest niedopuszczalne, ponieważ na mocy traktatu pokojowego z 1947 r. Repubblica italiana zrzekła się wszelkich roszczeń odszkodowawczych wobec Bundesrepublik Deutschland.

10 Sąd krajowy, uznając, że należy przychylić się do wniosku skarżących w postępowaniu toczącym się przed nim, stwierdził, iż pytania prejudycjalne dotyczą kwestii zarzutu immunitetu w kontekście prawa Unii, a mianowicie traktatu z Lizbony i karty. Sąd ten dodał, że wnioskowana wykładnia, w zakresie, w jakim dotyczy dwóch państw członkowskich, pozwoli mu na rozstrzygnięcie kwestii immunitetu Bundesrepublik Deutschland.

11 W związku z tym Tribunale ordinario di Brescia postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

„1) Czy na podstawie zobowiązań międzynarodowych Bundesrepublik Deutschland (art. 2 i art. 5 § 2 Konwencji londyńskiej z 1953 r. w sprawie długów deutsches Reich […]) żądany przywilej immunitetu wobec jurysdykcji sądów włoskich w sprawach cywilnych, dotyczący okoliczności faktycznych sprawy […], z którego państwo niemieckie nie może już korzystać od dnia 11 marca 2004 r. (ww. wyrok [Corte suprema di cassazione] w sprawie Ferrini), oraz na podstawie porozumienia zawartego w Trieście z rządem Włoch w dniu 18 listopada 2008 r. o wszczęciu postępowania przed Międzynarodowym Trybunałem Sprawiedliwości, General list nr 143/2008, do którego odnosi się włoska ustawa nr 98/2010, uniemożliwiającego wykonanie włoskich wyroków orzeczonych w sprawie poważnych zbrodni przeciwko ludzkości, jest sprzeczny z art. 6 [TUE] i z art. 17, 47 i 52 Karty […]?

2) Czy zastosowanie art. 7 Reichsbeamtenhaftungsgesetz (wyrok z dnia 26 czerwca 2003 r., III ZR 245/98 oraz Bundensverfassungsgericht, wyrok z dnia 15 lutego 2006 r., 2 Bvr 1476/03) w sprawie zbrodni wojennych i zbrodni przeciwko ludzkości, które pozbawiło obywateli europejskich prawa do odszkodowania od Bundesrepublik Deutschland, wbrew art. 2 Konwencji londyńskiej w sprawie długów deutsches Reich [z] 1953 r., narusza prawa przysługujące powodom na mocy art. 17 i 47 karty […] aż do dnia 11 marca 2004 r. (ww. wyrok [Corte suprema di cassazione] w sprawie Ferrini) i czy w związku z tym powołanie się na upływ terminu przedawnienia jest sprzeczne z obowiązkami wspólnotowymi, a w szczególności z art. 3[TUE] i art. 4 ust. 3 akapit drugi [TUE] oraz zasadą »non conceditur contra venire factum proprio«?

3) Czy zarzut immunitetu jurysdykcyjnego przedstawiony przez pozwaną Bundesrepublik Deutschland jest sprzeczny z art. 4 ust. 3 akapit ostatni [TUE] i art. 21 [TUE] z tego względu, że wyklucza opartą na wspólnych zasadach europejskich (art. 340 [TFUE]) odpowiedzialność cywilną pozwanej za naruszenie prawa międzynarodowego (zakaz niewolnictwa i pracy przymusowej) w stosunku do obywateli innego państwa członkowskiego?”.

W przedmiocie właściwości Trybunału

12 Zgodnie z art. 92 § 1 i art. 103 § 1 regulaminu postępowania przed Trybunałem, jeżeli Trybunał jest oczywiście niewłaściwy do rozpoznania wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, po wysłuchaniu rzecznika generalnego, może, bez dalszych czynności procesowych, podjąć decyzję, wydając postanowienie z uzasadnieniem.

13 W drodze przedstawionych pytań sąd krajowy zmierza zasadniczo do ustalenia, czy przywilej immunitetu jurysdykcyjnego w sprawach cywilnych, na który powołała się Bundesrepublik Deutschland przed sądami włoskimi i który stosuje ona do rozpatrywanych w niniejszej sprawie okoliczności w swoim prawie wewnętrznym, a także ustawa nr 98/2010 są sprzeczne z art. 3 TUE, art. 4 ust. 3 TUE, art. 6 TUE, art. 340 TFUE oraz z art. 17, 42 i 52 karty.

14 Na wstępie należy przypomnieć, że z art. 5 ust. 2 TUE wynika, iż Unia Europejska działa tylko w granicach kompetencji, które państwa członkowskie przekazały jej w traktatach do realizacji tam zawartych celów oraz iż wszystkie niepowierzone Unii w traktatach kompetencje pozostają przy państwach członkowskich.

15 Ponadto, zgodnie z utrwalonym orzecznictwem w ramach pytań prejudycjalnych przedstawionych na podstawie art. 267 TFUE, Trybunał dokonuje wykładni prawa Unii wyłącznie w granicach przyznanych mu kompetencji (zob. wyrok z dnia 5 października 2010 r. w sprawie C-400/10 PPU McB., Zb.Orz. s. I-8965, pkt 51; a także postanowienie z dnia 14 grudnia 2011 r. w sprawach połączonych C-483/11 i C-484/11 Boncea i in. i Budan, pkt 32). W szczególności Trybunał nie jest właściwy w ramach art. 267 TFUE do orzekania o wykładni przepisów prawa międzynarodowego, które wiążą państwa członkowskie, poza ramami prawa Unii (wyrok z dnia 27 listopada 1973 r. w sprawie 130/73 Vandeweghe i in., Rec. s. 1329, pkt 2).

16 W niniejszym przypadku spór zawisły przed sądem krajowym dotyczy powództwa o odszkodowanie wniesionego przez obywatela państwa członkowskiego przeciwko innemu państwu członkowskiemu w związku z faktami zaistniałymi podczas drugiej wojny światowej, a więc przed ustanowieniem Wspólnot Europejskich.

17 Tymczasem sąd krajowy nie przedstawił żadnych okoliczności wskazujących na to, że Trybunał jest właściwy ratione materiæ. Sąd krajowy zwraca się do Trybunału, po pierwsze, aby ten wypowiedział się w przedmiocie wykładni zasady ogólnego prawa międzynarodowego dotyczącej immunitetu państw, a także wykładni konwencji w sprawie długów deutsches Reich, której Unia nie jest stroną, i po drugie, w celu ustalenia, czy w świetle takiej interpretacji prawo i praktyka tych dwóch państw członkowskich są zgodne z różnymi przepisami traktatu UE i FUE oraz karty.

18 Prawdą jest, że kompetencje Unii muszą być wykonywane w poszanowaniu prawa międzynarodowego (zob. analogicznie wyroki: z dnia 24 listopada 1992 r. w sprawie C-286/90 Poulsen i Diva Navigation, Rec. s. I-6019, pkt 9; a także z dnia 21 grudnia 2011 r. w sprawie C-366/10 Air Transport Association of America i in., Zb.Orz. s. I-13755, pkt 123). Tak więc Trybunał musi stosować prawo międzynarodowe i może znaleźć się w sytuacji, w której będzie musiał dokonać wykładni określonych przepisów objętych zakresem tego prawa, ale wyłącznie w ramach kompetencji powierzonych Unii przez państwa członkowskie.

19 Nic nie wskazuje jednak na to, że sytuacja będąca przedmiotem postępowania przed sądem krajowym może być objęta zakresem prawa Unii, ani co za tym idzie, przepisów prawa międzynarodowego mających wpływ na interpretację prawa Unii. W konsekwencji Trybunał nie jest właściwy do dokonania wykładni i stosowania przepisów prawa międzynarodowego, które sąd krajowy zamierza zastosować do wspomnianej sytuacji.

20 Trybunał zauważa ponadto w tym względzie, że jeżeli chodzi o interpretację i zastosowanie zasady immunitetu państw w ramach powództwa o odszkodowanie wniesionego przez obywateli jednego państwa przeciwko innemu państwu w związku z faktami zaistniałymi podczas drugiej wojny światowej, państwa członkowskie, których dotyczy postępowanie przed sądem krajowym, zwróciły się o wszczęcie postępowania przed Międzynarodowym Trybunałem Sprawiedliwości, nie podważając jego właściwości. Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości stwierdził swoją właściwość i rozstrzygnął sprawę co do istoty wyrokiem z dnia 3 lutego 2012 r.

21 Z ogółu powyższych rozważań wynika, że Trybunał jest oczywiście niewłaściwy ratione materiae, aby udzielić odpowiedzi na pytania prejudycjalne.

22 Nawet gdyby przyjąć, że Unia może interpretować takie przepisy prawa międzynarodowego jak te, które określił sąd krajowy, z art. 28 Konwencji wiedeńskiej o prawie traktatów wiążącego instytucje Unii i wchodzącego w zakres porządku prawnego Unii jako zasada zwyczajowego prawa międzynarodowego (zob. analogicznie wyrok z dnia 25 lutego 2010 r. w sprawie C-386/08 Brita, Zb.Orz. s. I-1289, pkt 42) wynika, że jeżeli odmienny zamiar nie wynika z traktatu, o który chodzi, jego postanowienia nie wiążą umawiających się państw w odniesieniu do żadnej czynności lub zdarzenia, które miały miejsce przed dniem wejścia w życie tego traktatu.

23 Tak odmienny zamiar, w oparciu o który kompetencje Unii mogłyby obejmować również takie okoliczności, jak te, których dotyczy sprawa przed sądem krajowym, zaistniałe przed jej utworzeniem, nie wynika w żaden sposób z traktatów.

24 Wynika z tego, że Trybunał jest oczywiście niewłaściwy ratione temporis, aby udzielić odpowiedzi na pytania prejudycjalne.

25 Jeżeli chodzi w szczególności o postanowienia karty, o których wykładnię zwrócił się sąd krajowy, wystarczy przypomnieć, że zgodnie z art. 51 ust. 1 karty jej postanowienia mają zastosowanie do państw członkowskich wyłącznie w zakresie, w jakim stosują one prawo Unii. Ponadto, zgodnie z ust. 2 tego samego artykułu karta nie rozszerza zakresu zastosowania prawa Unii poza kompetencje Unii ani nie ustanawia nowych kompetencji ani zadań Unii, ani też nie zmienia kompetencji i zadań określonych w traktatach. Trybunał dokonuje zatem, w świetle karty, wykładni prawa Unii w granicach przyznanych jej kompetencji (wyrok z dnia 15 listopada 2011 r. w sprawie C-256/11 Dereci i in., Zb.Orz. s. I-11315, pkt 71 i przytoczone tam orzecznictwo).

26 Tymczasem, ponieważ sytuacja rozpatrywana przez sąd krajowy nie jest objęta zakresem zastosowania prawa Unii, w związku z czym Trybunał nie jest właściwy, powołane postanowienia karty nie mogą jako takie prowadzić do powstania nowych kompetencji.

27 W tych okolicznościach należy stwierdzić, że Trybunał jest oczywiście niewłaściwy, aby rozpatrzyć wniosek o wydanie orzeczenia prejudycjalnego przedstawiony przez Tribunale ordinario di Brescia.

W przedmiocie kosztów

28 Dla stron postępowania przed sądem krajowym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed tym sądem, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż poniesione przez strony postępowania przed sądem krajowym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (trzecia izba) postanawia, co następuje:

Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej jest oczywiście niewłaściwy, aby rozpatrzyć wniosek o wydanie orzeczenia prejudycjalnego przedstawiony przez Tribunale ordinario di Brescia (Włochy).

Podpisy